

AFOHLED 41

46. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL POPULÁRNĚ-VĚDECKÝCH A DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ
46TH INTERNATIONAL FESTIVAL OF SCIENCE DOCUMENTARY FILMS

VÁŽNÁ ZNÁMOST

Momentka ze včerejšího dne: videoherní koutek okupují dva zapálení hráči, blikající game over je nezajímá, startují nový level. Možná vražedné motorky, možná pamětnická střilečka. Oba tipujete na absolutně zaujaté pařmeny, s nimiž nic nepohne, ale mýlíte se. První hráč: S téma včelama je to vážně síla. Druhý: To jsi neviděl to Tiché toužení. Stejně je to i s tímhle číslem. Jednou průnik do neuropsychologie hudby, podruhé závan Chanelu. Psal jsem, že věda bude chodit s popem. Daří se to. Seznámení proběhlo hladce, první rande bylo něžné i zdívocelé. Vypadá to na půvabný dlouhodobý vztah.

Dobrodružné čtení přeje

– ONDŘEJ ČÍZEK, ŠÉFREDAKTORKA

Hudobná reč

Rozhovor s Ianom Crossom

Ian Cross prišiel na AFO ako sprievodca blokom Hudobný inštinkt, ktorý je venovaný recepcii hudby. Výskumu hudby z vedeckého hľadiska sa venuje už dlhé roky a hovorí skutočne pútavo. Už dnes sa môžete presvedčiť sami.

Skúmate hudbu. Čo to teda je?

Máme tendenciu premýšľať o hudbe ako o zvukoch v komplexných vzorcoch, ktoré počúvame a vychutnávame si ich. Ale vo väčšine tradičných kultúr je hudba to, čo ľudia robia navzájom v interakcii s inými ľuďmi. Spievajú spolu, hrajú spolu na bubienkoch alebo iných nástrojoch vo veľmi rôznych formách. Hudba nie sú len pekné postupy a zvuky, ktoré počúvame lebo sa nám páčia, je to niečo, čo robíme. Dôvody, prečo nájdeme hudbu v každej jednej kultúre na svete, nie sú stále jasné. Nie je to preto, že je zábavná. Veľa vecí na svete je rovnako zábavných, napr. futbal, drogy, sex... Vyzerá to, že v každej kultúre hudba niečo vytvára, len v našej súčasnej západnej kultúre je to trochu podivné. Hudba vyzerá byť postrádateľná – tak, že sa nemusí použiť pre nič, ale keď sa pozriete bližšie, vidíte, že je použitá pre viacero vecí. Pomáha ľuďom zmeniť náladu,

ľudia sa pravidelne v čase krízy schádzajú, aby spolu hrali hudbu. Popísal by som to ako situáciu sociálnej neistoty. Keď sa niečo stane, napríklad niekto umrie alebo sa ľudia berú, väčšinou je hudba vo všetkých kultúrach do týchto situácií zapletená. Hranie hudby spolu pomáha zdieľať pocity. Pritom netreba o problémoch diskutovať a aj tak rozumieť tomu, čo si druhí myslia. V tomto zmysle je hudba komunikatívnym médium podobne ako jazyk. A faktom je, že ku komunikácii jazykom využívame rovnaké funkcie, aké nájdeme aj v hudbe. Najhlavnejšia črta, ktorú zdieľajú spoločne, je podľa mňa, že sú komunikatívne médiá. Sú spôsobom, ako ľudia navzájom komunikujú. A pritom ich používame na komunikáciu o rôznych veciach. Jazyk používame na šírenie informácií o udalostiach vo svete, hudbu k tomu, že môžeme s ľuďmi komunikovať na pocity úrovni.

POKRAČOVÁNÍ NA STR 2 →

Rozšířit obzory

I přes rozdílné formy propagace je fakt, že ještě hodně studentů z Olomouce AFO dostatečně nezná. Pravda, na projekcích, které jsem mohla navštívit, byla jejich účast hodně vysoká. Záměrně říkám „mohla navštívit“, protože na naší lékařské fakultě nebyla reklama ani podpora AFO příliš znatelná. Do studentské poroty jsem se například dostala díky mé vyučující. Oslovila mě s dotazem, může-li mě na AFO za naši fakultu vyslat kvůli mému aktivnímu zájmu o média, jako jsou film či divadlo. Sama jsem se o účast v porotě nikdy dříve nesnažila. Zejména proto, že jsem jako řada dalších studentů ani nevěděla, že tady podobná možnost je.

Podle mě je to tím, že ostatní fakulty AFO do určité míry ignorují. Kvůli studijnímu vytížením příliš nestíhám projekce ani doprovodný program. Rozvrh se nezastaví, a tak jsem v minulosti zvládla zajít na minimum dokumentů. Festival zajímavou formou prezentuje spoustu skvělých témat od chemie přes ekologii až po sexualitu. S tím by se rozhodně měli seznamovat další lidé, studenti především. Kdybych jako porotkyně nedostala řadu snímků dopředu, abych měla čas se nad nimi zamyslet, na spoustu z nich bych vůbec nestíhala zajít.

Festival potřebuje studenty nejenom na projekcích, ale také při přípravách a realizaci. Studentská porota je složená z představitelů jednotlivých fakult a letos poprvé namísto české soutěže hodnotí tu světovou. Vnímat AFO nejen zvenčí coby návštěvník, ale i zevnitř jako porotce, je především pro posluchače z jiných fakult skvělou zkušeností a rozšířením obzorů. Mohlo by se zdát, že mi to bude ve zdravotnické specializaci k ničemu. Nikdo ale neví, kam ho vítr v budoucnu zavane. Beru dokumentární film jako seznamování s určitými tématy, kdy se, stejně jako v každé diskusi, musí zohlednit vícero názorů. Student tak má možnost podílet se na činnosti, která obohacuje nejenom jeho samotného, ale také lidi v jeho okolí.

– MARIE NOVOTNÁ,
ČLENKA STUDENTSKÉ POROTY

Napísali ste štúdiu Je hudba najdôležitejšia vec, ktorú sme vytvorili? Takže je?

Napísal som ju, pretože som bol nahnevaný na niekoho, kto napísal štúdiu, v ktorej tvrdil, že hudba je zbytočná. Zaujal som protichodnú pozíciu. Myslím, že v evolúcii ľudstva hudba a jazyk vznikli v rovnakom čase a jedno bez druhého nedáva zmysel. Najkomplikovanejšia vec, ktorú ľudia vymysleli, je schopnosť vychádzať s druhými. Existuje len málo druhov, ktoré sú schopné spoločenskosti sprostredkovanej cez jazyk a čiastočne teda aj cez hudbu. Preto je hudba jednou z najdôležitejších vecí, ktorú sme vytvorili.

Ako ste sa dostali k skúmaniu neuropsychológie hudby?

Sám nerobím neuropsychológiu. To, čomu sa venujem najmä, by sa dalo pokryť ako sociálna psychológia. Do neurovedy som bol ale úzko zapojený. Jednoducho preto, že neurovedecké metódy ponúkajú jediný možný spôsob, ako získať určitý typ informácií o tom, ako ľudia prežívajú hudbu. Je to ako otvoriť niekomu hlavu, pozrieť sa dnu a zistiť, čo sa deje. Keď sa nám to pomocou rôznych prístrojov skutočne podarí, vidíme, čo sa deje, ale nevieme veľmi jasne prečo. Neuropsychológia je začiatkom toho, čo by nám mohlo dať nejaké vodítko k typom procesov, ktoré sú zahrnuté do toho, keď sa ľudia angažujú hudobne. Najmä čo sa týka počívania hudby. Neurovedy by nám mohli povedať, ako ľudia interagujú s inými ľuďmi prostredníctvom hudby. Sú určité náznaky, že keď počívame hudbu, náš mozog je zapojený tak, že vie vynášať súdy o sociálnej situácii. Keď počívame hudbu, náš mozog vie napríklad plánovať pohyby, ktoré robíme. Neurovedecké metódy sú v tejto chvíli dosť limitované, pretože sa k nim využívajú obrovské drahé stroje, ktoré sa nedajú len tak presunúť a dovoľia vám opýtať sa len na určitý typ otázok. A pritom existuje oveľa viac typov dotazov, na ktoré by sme sa mali pýtať rafinovane, presne v kontexte neuroved.

Prečo je hudba rozdielna v rozličných kultúrach? Napríklad pre Európanov znie ázijská hudba veľmi cudzo.

S ázijskými jazykmi je to predsa rovnaké. Kultúry sú rôzne. Ak ste motivovaný k tomu, aby ste sa zaujímalí o produkty alebo procesy

prebiehajúce v iných krajinách, tak môžete. Môžete si vychutnať aj hudbu iných kultúr, rovnako ako si vychutnáte hudbu vašej kultúry. Máme množstvo kultúr a ako západ sme kultúrou prijímajúcou rôzne entity. Hudba z iných krajín prestane znieť cudzo s narastajúcou oboznámenosťou a bude sa nám zdať tak normálna ako naša hudba.

Keď sa pozerám na súčasnú vážnu hudbu, zdá sa mi, že musí byť veľmi experimentálna, aby zaujala. Je to tak?

Je to niečo, čo sa udialo za posledných dvesto tristo rokov špecificky v západnej kultúre. Ide to ruka v ruke s nárastom kapitalizmu, demokracie, individualizmu, inštitucionalizácie a dynamiky, ktorá sa rozvinula. Nemyslím, že každá nová hudba vždy, v každej kultúre, v každom novom kontexte potrebuje byť experimentálna, ale u nás sa to stalo. Už bolo také obdobie v 14. storočí v západnej Európe, kedy bola hudba extrémne, neuveriteľne experimentálna s komplikovaným notovaním. A potom sa niečo stalo, lebo nastúpila naopak forma hudobnej jednoduchosti, ktorá sa až do 17. storočia prejavovala jednoducho – v durovej, molovej, chromatickej, harmonickej, tonálnej hudbe. Hudobné štýly sa menia, pravdepodobne preto tu máme kolíziu toľkých rôznych globálnych hudobných štýlov a možností. A musíme skúsiť všetko, aby sme zistili, čo bude fungovať.

Ste Brit, všetci milujú britskú scénu. Máte radi túto hudbu?

Poviem to takto: je hudba pre dospelých a hudba pre deti. Existujú nejaké dobré veci, ale väčšinou je to odpad. Keď som bol ja mladý, tiež bolo mnoho odpadu. Jediná vec, ktorá sa zmenila, je, že hudba je viac vykoristovateľská s tými všetkými boybandami a manufaktúrnymi kapelami, ktorých je veľa. To je až depresívne. Ale veľa ľudí hovorí, že odkiaľ pochádzam, prichádza dobrá hudba. Je dobrá vec pre hudbu, že sa šíri. Nikdy neviete, aká hudba vás chytí.

– VLADIMÍRA MIKUŠOVÁ

Christina Pochmursky / Mozek pro hudbu / Hudební instinkt / 15. 4. / 20:00 / Filmový sál (úvod: I. Cross)

Christopher Pomerence / Srdce základ muziky / Hudební instinkt / 16. 4. / 14:00 / Filmový sál (úvod: I. Cross)

AFO REPORT

Odsouzen k úspechu

V.Ř.E.D. by se dal popsat jako každoroční kapka nezávislosti v akademickém moři vědy a na to diváci slyší. Letos málem zablokovali dopravu, fronta se táhla z Muzea umění až k tramvajovým kolejím. K vidění bylo osm filmů, které prošly sítím poroty. V tištěném programu sice nechyběla stručná anotace ke každému snímku, jenže škála výrazových prostředků mladých tvůrců je tak široká, že se stejně nedá nic konkrétního očekávat. Najdou se samozřejmě i výjimky, jako třeba loňský dvojnásobný vítěz Jan Haluza se snímkem Woodstroke, který jako by se už vymykal z celé přehlídky amatérských filmů a většinu ostatních o třídu převyšoval technickým zpracováním. Přírodovědecká fakulta se proměnila na experimentální ústav, pustá louka na bitevní pole, kde se

lidé střetli s formou života připomínající mimoszemšťany z Války světů. Haluza je žánrový filmař, jakých není moc ani na české profesionální scéně. Z jeho práce však zmizelo právě to amatérské kouzlo.

Mohlo by se zdát, že proti jeho filmu nemají ostatní šanci, ale nebylo tomu tak. Krátký snímek Conscientia, což by se dalo přeložit jako zmatení, zaujal destrukcí reality, která se prolínala se zhmotněným hlasem svědomí

v nočních mýrách. Nebyla závěrečná smrt nakonec jen dalším z nich? Milým překvapením letošního ročníku bylo Dnes se vdávám, filmové splnění skutečných přání mentálně postižených klientů prostějovského stacionáře. Nedělní chvilka poesie svou retro stylizací vzbuzovala dojem, že byla nahrána na VHS přímo z televizního vysílání. Absurdnost veršů o funky čarodějovi ale toto podezření vzápětí vyvrátila. Ve filmu Odsouzenec se Olomouc proměnila na černobílou revoluční Paříž roku 1868. Stejně jako stejnojmenná povídka Woodyho Allena, ani křafas Lukáše Masnera nebral existencialismus příliš vážně, což bylo znát především v parodizujících dialogích. Vyzdvihnout si zaslouží především práce s kamerou a světlem, což ocenila jak porota, tak diváci a režisér Lukáš Masner se svou adaptací V.Ř.E.D. zcela ovládl.

– TOMÁŠ BRÍZA

Vůní proti psímu lejnu

Rozhovor s Thierryem Talou

Francouzský vědec Thierry Talou je jedním z nejlepších odborníků na využití vůní a pachů v nanotechnologiích. Pro AFO vytvořil speciální parfém z citrusových plodů, který dnes odpoledne představí návštěvníkům festivalu na přednášce věnované aromátům a parfémům.

Jakým způsobem se propojují světy nanotechnologií a vůní?

Vztah mezi nanotechnologiemi a vůněmi je jednoduchý. Nanočástice jsou základem každé vůně a každého parfému. Vůně, které vyrábíme v našem ústavu, jsou syntetické, nejvíce však pracujeme s původními přírodními aromaty. Naše umělé vůně vždy vznikají z přírodních částic.

Můžete nám přiblížit výrobu parfému?

Co se týče přírodních aromat, vezmeme například květinu, která se dá do skleněné nádoby a zalije se roztokem, který necháme zahřát. Z roztoku pak získáváme jednotlivé částice - molekuly. Na jeden litr esence je potřeba menší reaktor, do největších reaktorů se vejde i tři sta litrů voňavých částic. Když vyrábíme umělé vůně, dáváme všechny určené přírodní ingredience dohromady do reaktoru a vyrábíme parfém. Směs pak musíme ještě destilovat, aby byla čistá.

Jaký je účel výroby syntetických vůní?

Existují dva základní důvody. První důvod je průmyslový, kopie jsou levnější. Druhý

důvod je ekologický, zdroje některých aromat jsou vzácné. Květiny nemůžeme trhat jenom kvůli tomu, abychom z nich vytvářeli esence, některé z nich jsou například chráněné, nebo je jich na naší planetě málo. Kvůli tomu také vytváříme umělá aromata.

Existuje kromě výroby parfémů i jiné využití nanotechnologií a vůní?

V Africe jsou například nebezpeční komáři, kteří přenášejí nemoci bodnutím. Proto jsme tam lidem dali na ruce plastové náramky, jejichž nanomolekuly obsahovaly vůně, které komáry odpuzovaly. Fungovat to může i naopak, například do rybářských vlasců se vkládají nanomolekuly vanilky, které rybám voní a přitahují je.

Můžete nám přiblížit výzkum, na kterém pracujete v současnosti?

Naše univerzita se nyní podílí na výzkumu parfému určeného pro psy. Tou vůní se následně vystříkají některá místa ve městě, která by měla sloužit pro to, aby tam psi mohli vykonat svou potřebu. Ve srovnání s Českou republikou v tom ve Francii vidíme větší problém, například tady v Olomouci jsou lidé zřejmě zvyklí po svých psech uklízet, v Toules to moc nefunguje. Stovky tisíc eur ročně tam padne na úklid psích hovínek a radnice hledá řešení, jak město co nejlevněji očistit.

A co parfémů pro lidi a překrývání našeho pižma?

Když se potíme, produkujeme určitý zápach. To je otázka společenské kultury, nechceme smrdět. Každodenní umývání nestačí, a proto si ještě pomáháme parfémů. Lidé za pomoci parfémů zvyšují svoji přitažlivost, vůně obsahují i feromony, v podstatě ukrývají jádro osobnosti. Naši přirozenou vůni navíc může

ovlivňovat i to, co jíme. Následně můžeme produkovat pachy, které ostatním nevoní, ale pomocí parfémů je můžeme zase maskovat. Umělý parfém, který používáme, tvoří část naší osobnosti - vybíráme si jej podle toho, jakým dojmem chceme působit na ostatní.

A co oblíbené vůně různých národností? Existuje například nějaký extrém?

Ano, například v Asii. Tamějším národům je například sympatický zápach mrtvých zvířat zakopaných do země. Toto je jeden z nejextrémnějších případů. Je to něco, co je Asiatům příjemné a Evropanům odporné.

A šlo by vyrobit parfém z mrtvého těla? Tak jako ve filmu Parfém: Příběh vraha?

Mrtvé tělo je neživé, buňky jsou mrtvé. Už tam nefunguje metabolismus, tudíž tělo nemůže produkovat žádný pach. Proto z mrtvých těl nelze dělat parfém. Reálný postup byl, když ve filmu těla balzamovali tukem a z nich pak získávali vůni. Ale není možné získat pižmo člověka, nejde z něj již vytvářet onu přírodní esenci, o které jsem mluvil na začátku.

Existuje nějaký mýtus či historka spjatá s parfumářstvím?

Koluje příběh o parfému Chanel no.5. Tento parfém prý vznikl chybou při výrobním procesu. Byla to vůně vyráběná na zakázku a připravili několik jeho verzí. Člověk, který připravoval jeden ze vzorků, se spletl, a nalil do parfému desetkrát víc jedné přísady. Ten parfém doopravdy vyrobili. Zástupci Chanelu na tuto historku samozřejmě reagují s tím, že se jedná o fámu.

A co ta vůně, kterou jste nám přivezl do Olomouce pro AFO?

Je to hodně citrónový parfém, obecně je v něm hodně citrusových plodů a vůní. Použil jsem je právě kvůli tomu, že jsem věděl, že jedu do studentského města a na festival, který pořádají mladí lidé. Nechám vám ho tady na památku.

- EVA KAMENÍKOVÁ

Thierry Talou / Aromata a parfémů / V zajetí chutí a vůní / přednáška / 15. 4. / 14:00 / Filmový sál

I. Jelikož jsem v paměti nevypátral žádný nosný postřeh, oblažím čtenáře vlastními myšlenkami o vědě. Věda je dobrá, obzvlášť když trpíte problémy se zažíváním. Chemie dokáže pracovat s řadou kapalných sloučenin, ale sloučit charisma s krásou se u mnohých lidí doposud nepodařilo. Teorie elektroslabých interakcí nevysvětluje pokles tuňákových sendvičů v súdánském Umm Durmánu. Bohrovův model atomu vysvětluje rozložení spektrálních čar vodíku. Předpokládá, že moment hybnosti elektronu je celým násobkem Planckovy konstanty. Tak v čem je problém? (LM)

II. To, že AFO včera odštartovalo poměrně ticho, som pripisovala tomu, že začal blok o nepočujúcich Krásny tichý svät. Spiaci ľudia polihujúci pred inštaláciami na fatboyoch boli jediní, ktorých som ráno videla. Pravdepodobne hral Discobilly predvčerom tak dobre. Všetci sa vynorili o piatej pred prezentáciou Angely Tucker, aby sa natlačili do divadelnej sály. Gender je fahák, Angela je veľmi milá, no vo filmovej sále medzitým premietali Kráľovnu slunce, vraj horúci tip na víťaza. Nezaslúžila by si viac pozornosti? (vm)

III. Jirka viděl krysu. Stalo se to sice, když opouštěl jednu z místních náven, ale svatosvatě přísahá, že to nebyla bílá myška. Argumentoval mnohem většími rozměry a tmavou barvou. Jenom kmitla ocasem a přeběhla mu přes cestu směrem k domovské popelnici. Hlavní věc je, že nám tu neběhají černé kočky. Lepší krysa před Konviktem než smůla na festivalu. (kms)

IV. Protože zájem o vědu prudce stoupá, snad už na příštím ročníku AFO začnou fungovat nafukovací kinosály. Do té doby ale zůstává v platnosti starý festivalový zákon – kdo dřív přijde, ten dřív mele. Tí, na které se nedostalo, ale nemusejí zoufat, protože na náměstí je dost místa pořád a má to tu výhodu, že si člověk může při závěrečných titulcích i bez problémů zatancovat. (tb)

Jsem racionální člověk

Rozhovor s Martinem Uhlířem, vědeckým publicistou a redaktorem Respektu.

Je těžké zprostředkovávat vědecké poznatky nezasvěceným čtenářům?

Pro mě je to náročné z několika pohledů. Jsem sice původní specializací vědecký redaktor, ale v Respektu je moje pole působnosti širší. Na starosti mám rubriku, která se jmenuje Civilizace, a tam nespadá jenom věda. Je těžké vybalancovat vědecká témata s těmi společenskými. V současné vědě se nedějí zásadní objevy, které jsou nám okamžitě jasné. Člověk musí psát o nějakém detailu a často si říká, proč právě o něm.

Napadá vás přesto něco, co považujete za opravdu významné?

Věc, o které se bude hodně diskutovat, je prenatalní diagnostika. Jsme schopni ještě před narozením dítěte zjistit řadu rizik, které mu hrozí. Pochopitelně se tak vynořuje řada etických otázek. Diskuze se neustále posunuje dál a člověk se v ní po čase začíná poněkud ztrácet. Zdráhám se říkat, že překračujeme hranice a nemáme jít dál, spíš se objevují

stále složitější otázky, o kterých je potřeba diskutovat.

Jak vnímáte fenomén internetu, kdy se i neodborná veřejnost vyjadřuje k tématům vědy?

Jak vnímám blogosféru a další internetová média, mám pocit, že té klasické vědy moc není. Proto se mi nezdá, že by to ohrožovalo vědeckou publicistiku. Spíš bych řekl, že po vlně, kdy měly deníky o vědu zájem, nastává spíše útlum. Publikace o vědě se posouvají někam dál, na stránky, kam už čtenář často ani nedolistuje. Ohrožení jde spíše z téhle strany.

Jak do vašeho vědního konceptu zapadají otázky víry?

Je rozhodně zajímavé tyto věci zkoumat a mluvit o nich s někým, kdo je sice vědec, ale zároveň věřící. Já věřící nejsem, spíš bych se nazval agnostikem. V redakci Respektu mám pověst člověka, pro kterého neexistuje nic, co se nedá spočítat a exaktně vyjádřit.

– LUKAŠ MASNER

Celý rozhovor si můžete přečíst na www.afo.cz

RECENZE

Ozvěny neslyšících hudebníků

Řekne-li se „neslyšící hudebník“, napadne nejspíše většinu slyšících lidí přirovnání ke slepým řidičům nebo bezrukým karatistům. Při sledování snímku Podívej se, co říkám od režisérky Hilari Scarl ale všechny podobné bestiální úvahy mizí jako pára nad hrncem. Snímek o umělcích, kteří se navzdory svému handicapu věnují umění souvisejícímu se zvukem, snad ani nemůže být cynismu vzdálenější.

„Většina lidí si myslí, že neslyšící prostě neslyší. Podle mě je však více kategorií,“ polemizuje v úvodu částečně neslyšící rocková zpěvačka TL Forsberg, a definuje tak různé stupně poruchy sluchu. Zatímco ona o většímu sluchu přišla až v sedmi letech a navzdory současné absenci smyslu

disponuje famózním hlasem i rozverným pohybovým talentem, oldschoolově rocková kapela s žertovným názvem Beethoven's Nightmare si už podobný vokální luxus dovolit nemůže. Navzdory tomu stále drží rytmus natolik spolehlivě, že by jí leckteré nehandicapované formace mohly závidět. Navrch se může pyšnit označením „jediná neslyšící rocková kapela na světě“. Další účinkující je temnou minulostí zmáhaný herec Robert DeMayo jako neslyšící vizuální kopie, v určitých kruzích populárního, Johna Barrowmana. Skupinku doplňuje afroamerický komik CJ Jones, velmi populární mezi neslyšícími lidmi. Tomu se dokonce podařilo v Los Angeles uspořádat Mezinárodní festival divadla ve znakové řeči. Jejich každodenní rozverně maličkosti pak zdobí devadesátiminutovou stopáž snímku Podívej se, co říkám. Dojde na podrobné rozebrání aspektů kultury neslyšících i životů

hlavních protagonistů. Nejde ovšem vždy nutně o peripetie spojené s handicapem samotným. Publikum s filmem sblížuje už samotný fakt, že trable neslyšících se blíží problémům, jež zažívají všichni kreativní lidé – u těch neslyšících jsou „pouze“ zvýrazněné. Negativem je na druhou stranu masivní délka, kvůli níž denní strasti utápějí narativ v rozválném tempu. Záleží pak na tom, do jaké míry jednotlivé diváky okouzlí první desítky minut náhledu do života neslyšících umělců, aby je zajímal i zbytek. Snímek nabitý pozitivní energií ve svém prázkladu zobrazuje nezdolnost lidského ducha. A to je i největší poselství Podívej se, co říkám – podstatné není rozebrat obtížné strasti neslyšících, ale dodávat pozitivní motivaci všem, ať už slyší jakkoliv.

– LADISLAV LOUKOTA

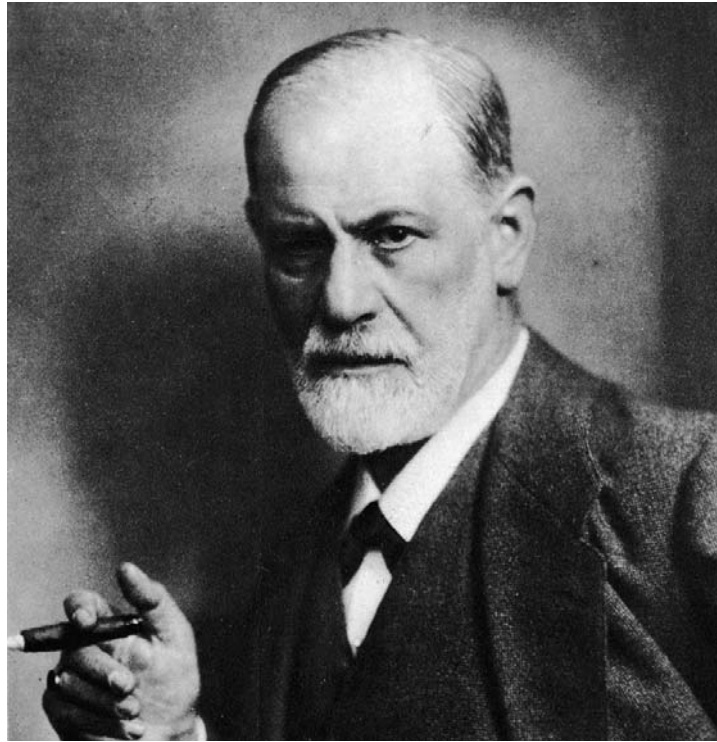
Hilari Scarl / Podívej se, co říkám / Krásný tichý svět / 15. 4. / 22:00 / Divadelní sál

Mám mozek, tedy jsem

Neurobiologie: most od věd přírodních k humanitním, nebo trojský kůň?

Jeden z důvodů dělení věd na přírodní a humanitní spočívá v předmětu jejich výzkumu. Zatímco přírodní vědy se zabývají předměty hmotného světa, humanitní vědy zkoumají především duchovní a nehmotné skutečnosti. Toto rozdělení věd je v určitých obrysech patrné po celou historii rozvoje západní vzdělanosti. Ať už Andronikus Rhodský rozlišil Aristotelovy spisy na fyzické a metafyzické či René Descartes o osmnáct století později rozčlenil skutečnosti na *res cogitans* a *res extensa* (věc myslící a věc rozprostraněná), stále se nám opakuje dvojí vymezení skutečnosti, které určuje rozdíl mezi přírodními a humanitními vědami.

Jak je tento rozdíl problematický, je dobře vidět na vztazích dvou oborů, které mají společný předmět bádání, ale každý pochází z jiné části vědeckého spektra. Ačkoli se psychologie i psychiatrie zajímají o duševní fungování člověka, v mnoha ohledech se rozcházejí. Zatímco první obor mají lidé spojený většinou s neškodným terapeutickým povídáním, s druhou oblastí se jim poji strašlivé představy omamujících pilulek a elektrických šoků. Rozdíl v jejich pojetí a praxi vyplývá z dlouhé a odlišné tradice přírodních a humanitních věd, která se zakládá na rozdílném uchopení vnitřního světa člověka, tedy lidské subjektivity. Humanitní vědy při výzkumu člověka, jeho schopností učít se, poznávat, pamatovat si, myslet, představovat si či prožívat byly vždy odkázány jen na prostředky vnějšího pozorování a introspekce. Nicméně sebedělejší pozorování vnějších projevů nás může vést k mylnému soudu o tom, co se děje uvnitř subjektu. Stejně tak introspekce závislá na schopnosti uchopit vlastní prožitky není nejspolehlivějším prostředkem poznání. Humanitní vědy zatížené tímto metodologickým nedostatkem pak mohly docházet k tak odlišným kategorickým tvrzením, která stojí například v jádru sporu mezi empirismem Johna Locka a racionalismem Immanuela Kanta. Lock tvrdil, že mysl člověka neobsahuje vrozené vědění, že je to prázdná tabule, na niž se zapisují zkušenosti. Oproti tomu Kant byl přesvědčen, že se rodíme s určitými vzory poznání,

Ačkoli se neurovědecký výzkum neblíží svému konci, je jasné, že jeho objevy mění pohled na tradici nauk o člověku. Zvláště humanitní obory jako psychologie či estetika získávají nové impulsy a často nápravné prostředky svých názorů.

Jejich svár se stal inspirativním momentem také pro Erica Kandela, nositele Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu. Ve své knize *In Search of Memory: The Emergence of a New Science of Mind* k tomu říká: „Při pohledu na naše výsledky jsem si musel vzpomenout na dva protikladné filozofické názory na mysl, které dominovaly západnímu myšlení od 17. století, na empirismus a racionalismus... Genetické a vývojové procesy určují spojení mezi neurony, tzn. které a kde mezi sebou vytvoří synaptické spojení. Sílu, dlouhodobou účinnost synaptického spoje, však reguluje zkušenost... Když jsem se rozhodoval mezi psychoanalýzou a biologií, zvolil jsem biologii, protože psychoanalýza stejně jako jí předcházející disciplína

filozofie, přistupovala k mozku jako k černé skřínce, jako k neznámému. Ani jedna z nich nemohla rozřešit konflikt mezi empiristickým a racionalistickým pohledem na mysl, protože řešení si vyžadovalo přímý výzkum mozku. (...) Konečným cílem věd o mozku je spojit fyzikální a biologické nauky o přirozeném světě a jeho obyvatelích s porozuměním jemným zákoutím lidské mysli a zkušenosti.“ Jak naznačují již Kandelova slova, kategoričnost, spekulativnost a nízkou míru empirické ověřitelnosti soudů o lidské subjektivitě výrazně změnila neurověda. Ta začala lidskou subjektivitu zkoumat jako produkt biologické podstaty. Prvořadou úlohu začala hrát mikrobiologická pozorování na úrovni mozkových buněk,

neuronů, systematicky prováděna od šedesátých let minulého století. Nový impuls získala neurobiologie v devadesátých letech, kdy začaly do výzkumu mozku výrazně promlouvat neinvazivní techniky. Jedná se například o funkční magnetickou rezonanci (fMRI), výpočetní tomografii (CT) či pozitronovou emisní tomografii (PET). Zatímco předešlé výzkumy zkoumaly pouze vzorek mozkové tkáně nebo mozek experimentálních zvířat, nové přístroje umožnily vidět lidský mozek v akci. Postupně se tak začal skládat celkový obraz mozku od jeho nejjednodušších forem - neuronů - až po specializované mozkové obvody, které společně vytvářejí komplexnost lidského mentálního života.

Ačkoli se neurovědecký výzkum ani zdaleka neblíží svému konci, je jasné, že jeho objevy zásadním způsobem mění pohled na tradici nauk o člověku a na člověka samotného. Zvláště humanitní obory zabývající se subjektivitou, jako jsou filozofie, psychologie či estetika, získávají neurovědeckými objevy nové impulsy a často nápravné prostředky svých názorů. Otázkou je, zda tak dochází mezi přírodními a humanitními vědami k plodnému spojení, jestli je společná půda příležitostí pro nové vědecké objevy, nebo se spíše humanitní vědy orientované na lidskou subjektivitu pozvolna ocitají na okraji vědeckého diskurzu.

Kandel, podle očekávání, spatřuje budoucnost v empirickém bádání. Takto se vyjádřil u příležitosti získání Nobelovy ceny: „Při pohledu do budoucna naše generace vědců začala věřit, že biologie myslí bude pro vědu jednadvacátého století tak významná, jako byla pro dvacáté století významná genetická biologie. (...) Biologie myslí překlenuje vědy zabývající se přírodním světem a humanitní vědy zabývající se významem lidské zkušenosti. Poznání, které získáváme díky této nové syntéze, nejen zlepšit naše porozumění neurologickým poruchám, ale povede nás také k lepšímu porozumění sobě samým.“

- ZDENĚK HOLÝ

AUTOR JE FILMOVÝ KRITIK A TEORETIK

Tajný život mozku / Mozek! / 15. 4. / 22:00 /
Filmový sál (úvod: Z. Holý)

Víte vlastně, proč nakupujete?

Co se děje v mozku při sledování reklamy? A jaký vliv má nejsložitější orgán lidského těla na rozhodování o nákupu? Řídíme se při tom rozumem, nebo city? Odpovědi na tyto otázky se dozvíte v dalším dokumentu ze sekce *Mozek!*, jenž se zabývá neuromarketingem.

Jedná se tu o novou marketingovou studii, která zkoumá vliv obchodnických podnětů na spotřebitele. Obor sleduje, jak mozek odpovídá na impulsy v reklamě, a pokouší se v naší hlavě odhalit „spouštěče nákupu“. odborníky zajímá ta část klientových šedých buněk, která určuje chování při výběru značky či výrobku, nebo řídí zákaznickovo zaznamenávání a vyhodnocování komerčních a reklamních sdělení.

K výzkumu se používají složité technologie. Například magnetická rezonance měří změny v některých oblastech mozku a encefalograf zaznamenává konkrétní činnost spekter mozku či změny fyziologického stavu, třeba srdeční nebo dechovou frekvenci. Marketingové výzkumy se velmi často opírají o průzkum veřejného mínění pomocí dotazníků. Mohou se ale experti spolehnout na momentální rozpoložení potenciálních zákazníků? Jedná se přece o tentýž nestabilní mozek, který se dokáže zamilovat nebo někomu ublížit. S citovým založením člověka už počítají závěry neuromarketingových výzkumů. Tvrdí, že zákazník v tržním hospodářství se při nakupování řídí spíše emocemi. Právě tím, co se děje v hlavě, která

se rozhodla nakupovat, se zabývá dokument *Neuromarketing: Občané pod vlivem?* Pomocí studia mozkových procesů tu odborníci eliminují nepřesnosti dotazníků. Nové průzkumy například ukázaly, že reklamy se sexuálním podtextem nemají zas tak dobré „spouštěče“, jak by většina lidí mohla předpokládat. Tyto nejmodernější technologie umožňují obchodníkům, aby vyráběly reklamy na míru. Mohou pak zasáhnout přesně do černého. Souběžně s radostí prodejců však přichází i obava, jak mohou být poznatky neuromarketingu zneužity pro manipulaci se zákazníkem.

– EVA KAMENÍKOVÁ

Laurence Serfaty / Neuromarketing: Občané pod vlivem / Mozek! / 15. 4. / 17:00 / Filmový sál

Fotografie zachytávající dejiny

Film *Včely leteli krásně* je svědectvím doby, filmem o dvou generaciích fotografické rodiny žijící od začátku 20. století. Představuje slávu i pády pokolenia Seidlovcov a krásu secesie, kterou vystriedala nacistická diktatura a neskôr komunizmus. Na pozadí rodinnej histórie sa odohrávajú udalosti, ktoré poznáme z dejepisných čítaniek. Oba totalitné režimy, ktoré sa prehnali Európou, si vyžiadali svoju daň v podobe zanedbania pôvodného fotografického ateliéru. To, čo bolo kedysi slávne, upadlo a pred rekonštrukciou v roku 2006 boli doklady pôvodných technik fotografovania takmer zabudnuté. Portrétna fotografia, krajinná fotka Sumavy, panoramatické zábery, pohľadnice

i maľované fotografické pozadia, to je dedičstvo po Josefovi a Františkovi Seidlových. Bežný deň zachytený v obrázkoch predsa mnohokrát povie viac než spísané pamäte. Do dávných dôb prenesú divákov atmosférické zábery na secesnú vilku v rekonštrukcii, predčítané denníkové zápisky, spomienky súčasníkov Seidlovcov, ich spolupracovníkov a priateľov, historické fotografie i filmové zábery a hudba starej detskej hracej skrinky. Kvôli zásahu Štátnej bezpečnosti, ktorá časť fotografií zabavila, však už dnes nie je možné zdokumentovať a zakonzervovať ich všetky. To, čo ostalo, by malo byť vystavené v Seidlovej vile premenenej na múzeum.

Slávu fotografického štúdia sa snažilo zachrániť pár nadšencov, ktorí sa pustili do renovácie. Tá je vo filme postupne ukázaná od základov, diváci uvidia nie len reštaurovanie vily, ale aj sklenených tabuliek, na ktorých sa fotografie v minulosti zachovávaly. Film zakončujú zábery na slávnostné otvorenie vily už premenenej na múzeum. Táto udalosť spojila ľudí z Českej republiky i Nemecka, známych a rodinu Josefa a Františka Seidlovcov, ktorých rozdelili historické udalosti. Atmosféra domu sa však neďa vrátiť, hoci sláva a odkaz rodiny ostane žiť ďalej.

– VLADIMÍRA MIKUŠOVÁ

Karel Čtveráček / Včely letěly krásně / Česká soutěž / 15. 4. / 17:00 / Divadlo hudby

Účinná terapie, či střídání reality show?

Režisér Ivan Vojnár přináší vzhled do života jedenácti jedinců, reprezentantů boje s osaměním a nebezpečím lidské existence. Dokument vystavěl na principu psychoanalytické metody, kdy pacient popíše svůj problém a poté se ho snaží léčit za pomoci konverzace s terapeutem.

V Cinematerapii je namísto řeči dominantním médiem kamera. Oproti klasické struktuře reality shows Vojnár a scenárista Tomáš Bojar nechávají hlavní protagonisty těžká témata vyjadřovat způsobem sobě vlastním. Například modelka aktů a zpěvačka Olivie se projevuje spontánní proklamací, bývalá

barmanka Anna zase využívá detektivní nadhled. Divák se setkává i s neurotickou sebereflexí romantického textaře Tomáše či neotřesitelným „realismem“ motorkáře Pavla. Autoři se nesnaží účastníky natáčení jakkoli inscenovat, nezkoušejí ani předesílat závěry. Přesto se objevují režirované momenty. Vojnár film ozvláštňuje stylizovanými flashbaky a verbální či hranou rekonstrukcí. Aktéři se tehdy proměňují v herce a vracejí se do zásadních okamžiků minulosti, čímž podporují vkusnou intimitu filmu. Fakt, že režisér nechává svým „pacientům“ vždy relativní, ale uvěřitelnou svobodu výpovědi, dokáže vyvážit často zmatečný střih. Pokud by Vojnár používal „formanovský hledáček“, mohl by se divák jednoduše bavit. Tvůrce však zvolil metodu blízkou terapeutické práci, upozorňuje na to ostatně již v názvu. Divák se tak neocitá v pozici voyera jako u reality shows, ale stává se spíše součástí kolektivní terapie. Na konci filmu si můžete klást otázku, zda je taková léčba účinná. Odpověď vám pomůže najít krátký dokument *Film o filmu Cinematerapie* na internetových stránkách České televize.

– KRYŠTOF POHL

Cinematerapie / Ivan Vojnár / Česká soutěž / 15. 4. / 18:00 / Kino Metropol

Život na lůžku

Tomáše srazilo auto, když navštěvoval druhou třídu základní školy. Dnes je mu jednadvačťacet let, zůstal navždy upoután na lůžko a jediné, co ho drží při životě, jsou podpůrné přístroje a dýchací ventilátor. Radost mu přináší malování, jenom místo rukou musí štětec ovládat ústy. Dokument studentky FAMU Viktorie Dzurenkové se zakládá na relativně banálním motivu, totiž na fascinaci mladým mužem, který statečně a s nadhledem čelí svému postižení. Pomáhá ovšem, že intimní portrét je prostý patetických gest či sentimentu. Tón vyprávění se postupně proměňuje, vytrácí se nadhled, přibývá frustrace a deziluze. Obraz hlavního hrdiny je ve své všednosti a spontaneitě cynický, místy až nelichotivý. Zachycuje Tomáše jako obyčejného chlapece, kterému se líbí ženy, který často kleje a po právu nadává na svůj osud. Minimalistický, ale neobyčejně silný dokument v žádném ohledu nezjednodušuje naléhavost tématu, zároveň se však nebrání méně tradičním úhlům pohledu.

– LUKÁŠ MASNER

Viktória Dzurenková / Tomáš / Česká soutěž / 15. 4. / 20:00 / Divadelní sál

Newton a jezevec

Rozhovor s Markétou Baňkovou

Markéta Baňková je dobrá žena a dobrá kamarádka, která je pro svou pracovitost, vzornost a čistotnost známá po celé rodné čtvrti Vinohrady. Je neoficiálně první česká net-artová umělkyně a čerstvá držitelka titulu objev roku u literární soutěži Magnesia litera.

Vaše výtvarné projekty si pohrávají s tématy města a virtuální reality, tedy odosobněným prostředím. V protikladu k nim fungují vaše emotivní texty, zvuky či obrazy. Co tímto střetem sledujete?

V tomto případě jde o důležitou věc v mojí práci, protože technologie jsou většinou používány, ale i považovány za něco studeného a robotického. Existuje představa, že internet je vlastně technickým světem, který je absolutně odtažený od emocí. A já, protože taková nejsem, jelikož mám velmi humanitní základ, tak jsem začala internet používat jako nástroj a vidím ho takovým, dovolím si říct, lidským způsobem.

Co vás přimělo k vytvoření pohádkové knihy Straka v říši entropie?

Pro mne byla nejdůležitější literární motivace napsat povídku nebo pohádku a přidat k ní fyzikální význam. Bavil mne ten absurdní kontrast klasického příběhu a fyziky. Například v bajce, kde se manželka snaží svého líného muže jezevce dostat z kanape.

Situaci řeší tak, že jde za odborníci a protože nemají psychologickou poradnu, jde do fyzikální. Tam lékařka usoudí - uvažuje tím fyzikálním způsobem - že na něj působí Newtonův zákon setrvačnosti. Baví mě fyzika jako neživý svět, který roubuji na situace, jaké známe z běžného života.

Jak jste postupovala při tvorbě knihy?

Nejdříve jsem začala psát příběhy a ty doplňovala fyzikálními pojmy. V bajkách se odrážejí má osobní témata, co mě dlouhodobě zajímala. Když už jsem jich měla větší množství a začalo to vypadat na knížku, šla jsem na to opačně a vybírala jsem fyzikální zákony, které jsem převáděla do příběhů.

Asi máte radost, že se vaše literární prvotina tak dobře uchytila.

Reakce na moji knihu mě vážně překvapily. Ještě tím spíše, že ta kniha je vlastně esencí toho, co mě baví. Opravdu jsem neměla jiný zájem, než ji udělat podle svých představ. Vlastně jsem dost kašlala na to, jestli bude mít čtenáře. Zpracovala jsem to, co je mi nejbližší a kniha se najednou začala prodávat. Teď nevím, jestli budu moct v psaní pokračovat. Dostala jsem cenu, a vzniklo určité očekávání. Doufám, že mě to nebude svazovat. Ale pokud přijde plodný námět, jistě si ho nenechám ujít.

— KRYŠTOF POHL

ANKETA

Co vám nejvíc smrdí?

Sirovodík. Ne, počkejte. Pyridoxin.

— PANÍ RAABOVÁ, CHEMIČKA

Cibule, česnek a rybina.

— THIERRY TALOU, FRANCOUZSKÝ VĚDEC

Zkažený vajčka.

— EVA, TLUMOČNICE

Víš, co smrdí? Sulfan!

— MAREK, STUDENT

Shnilé maso. Anebo mrtvola. Soused umřel v červnu.

— JURKA, GRAFIK

Asi všechno voní.

— ELIŠKA, PRODAVAČKA

Asi klasické zvrátky.

— LUKÁŠ, VÝČEPNÍ

Sekundární cigaretové kouř. Třeba když někdo přijde z hospody.

— MAREK, STUDENT II

Včera jsem přišla na to, že mi strašně smrdí hořčice.

— JANA, STUDENTKA

Dlouhé diskuze po filmech, když si chci jít oddychnout.

— PALO, PROMÍTAČ

Peníze.

— VÍT, EXMINISTR
(POKUD TO PREZIDENT PODEPÍŠE)

Asi hovno

— MARKÉTA, PRŮVODKYNĚ

Nevím.

— ANONYMNÍ DÍTĚ

Mě teď nic tak automaticky nenapadá. Asi zdechlý ryby.

— ANONYM

Parfumérie. Dusím se.

— RENÉ, KOREKTOR

Můj bratr po ránu.

— KRISTÝNA, LETUŠKA

VIDĚT A VĚDĚT

Československo v obležení

A znovu se český film vydává do té průrvy jménem invaze z 21. srpna 1968, tentokrát však bez patetického nímání se v atmosféře zrazeného státu. Pod jménem Srpnová invaze očima OSN totiž AFO uvede unikátní záběry ze zasedání Rady bezpečnosti OSN, obrazy doprovodí komentář Jana Vytopyla. Blok je samozřejmě vodou na mlýn především pro jedince s větším zájmem o politologii - namísto klasického dokumentárního snímku jde totiž o kolekci čistokrevných archivních záběrů na proslovy velvyslanců OSN. Jejich

obsah však umí vyvolat mrazení, a to i po více než čtyřech dekáдах od neslavné okupace. Sovětský vyslanec jakoukoli invazi před zraky celého světa popírá, západní diplomaté v plamenných proslovech hýří výrazy jako „imperialističtí vůdci komunistické strany“ a vše nakonec uzavírá legendární trucprojev československého ministra zahraničí Jiřího Hájka. Jak dnes víme, zcela zbytečný. Blok dokládá bezmoc nejen tehdejšího Československa, ale zároveň celé OSN.

— LADISLAV LOUKOTA

Srpnová invaze očima OSN / Kamerou do historie / 16. 4. / 14:00 / Divadelní sál

PÁTEK 15. DUBNA - REDAKCE DOPORUČUJE

11:00 ←

DIVADELNÍ SÁL

TĚLO AMAZONKY (SVĚTOVÁ SOUTĚŽ) / 75 min. / ÚVOD: Marie Nosálková

14:00 ←

FILMOVÝ SÁL

AROMATA A PARFÉMY (V ZAJETÍ CHUTÍ A VŮNĚ) / PŘEDNÁŠKA: Thierry Talou

DIVADELNÍ SÁL

HOLKY Z FILDY (ČESKÁ SOUTĚŽ) / 70 min.

DIVADLO HUDBY

SVAZUJÍCÍ SLOVA (HRANIČNÍ PODOBY GENDERU) / 75 min. / ÚVOD: Martin Fafejta

15:00 ←

KINO METROPOL

VÍTEJTE V MĚM HLUCHÉM SVĚTĚ

(KRÁSNÝ TICHÝ SVĚT) / 52 min. /

PŘEDNÁŠKA: Jiří Langer

KAPLE BOŽÍHO TĚLA

PRODUKCE A DISTRIBUCE POPULÁRNĚ-VĚDECKÉHO DOKUMENTU / diskusní panel
HOSTĚ: Christine Le Goff, Kathleen Van Damme, Vincent Lamy ad.

17:00 ←

FILMOVÝ SÁL

NEUROMARKETING: OBČANÉ POD VLIVEM? (MOZEK!) / 53 min. / PŘEDNÁŠKA: Josef Vojta

18:00 ←

KINO METROPOL

CINEMATERAPIE (ČESKÁ SOUTĚŽ) / 108 min. / Host: Ivan Vojnár

20:00 ←

FILMOVÝ SÁL

MOZEK PRO HUDBU (HUDEBNÍ INSTINKT) / 59 min. / HOST: Ian Cross

DIVADELNÍ SÁL

TOMÁŠ (ČESKÁ SOUTĚŽ) / 25 min. / Hostka: Viktória Dzurenková

DIVADLO HUDBY

MOLEKULY, KTERÉ VAŘÍME, PEČEME A JÍME / HOSTĚ: Miroslav Raab a Dušan Metelka

21:00 ←

NÁDVOŘÍ

REALISTIC CREW / koncert

22:00 ←

DIVADELNÍ SÁL

PODÍVEJ SE, CO ŘÍKÁM (KRÁSNÝ TICHÝ SVĚT) / 90 min.

AFO
 akademie film olomouc
 WWW.AFO.CZ
 2012.4.11
 WATCH & KNOW
 FILM
 JUNE
 12.4.11
 17.4.11
 VIDĚT & VĚDĚT
 WATCH & KNOW

partneři

generální partner

hlavní partner

hlavní pořadatel

hlavní mediální partneři

partners

mediální partneři

partneři

festival podpořili